

JOOT PUADO

Les biblioteques públiques del segle XXI

«Quan tot això del llibre digital s'imposi, haureu de tancar la biblioteca», em comenta un usuari que em veu remenar darrere del taulell precisament un giny d'aquests per llegir llibres electrònics, un *e-reader*. La resposta acadèmica, la que es donaria en unes jornades professionals, l'enfilaria d'aquesta manera: justament en l'era de la informació, nosaltres, els especialistes a trobar-la i a organitzar-la, tenim més futur que ningú. El discurs segurament participa, com és natural, del *wishful thinking*; seria una mica estrany que el relat que la professió es fes d'ella mateixa fos autodestructiu i derrotista. Però és també del tot natural la reflexió que fa l'usuari: una biblioteca és un lloc on hi ha molts llibres, i una biblioteca amb els prestatges buits no té raó de ser. O sí?

BLAI GASULL > TEXT

La biblioteca pública, tal com s'entén avui, és més un espai de difusió del coneixement que no pas un lloc on conservar-lo. La missió de les biblioteques públiques és donar accés al coneixement, vulgui dir el que vulgui dir això. En contra del sempre assenyat imaginari de la gent, en cap pla de biblioteques ni en cap memòria es parla mai de llibres. S'hi parla de documents. En els catàlegs, per referir-se a un llibre, hi llegireu *material textual*, que és una nomenclatura molt poc intuïtiva però que remarca amb tota la intenció que el llibre és només un dels molts suports que contenen les col·leccions modernes i que el fet que es trobi a l'arrel de la paraula *biblioteca*, del grec *biblion* ('llibre') i *tekes* ('caixa'), es deu purament a raons històriques. Fa anys que les biblioteques públiques es promocionen exactament sobre aquesta idea: una biblioteca és molt més que una col·lecció de llibres, s'hi troba música i pel·lícules, revistes i diaris, accés a Internet i és al-

hora centre d'aprenentatge i d'activitat, fins i tot de creació, cultural. Nord enllà, on diuen que-la-gent-etc., algunes biblioteques públiques han perdut la referència secular al llibre en la seva denominació. A França és corrent que s'anomenin *médiathèques* i, al districte de Tower Hamlets, a l'East End de Londres, d'uns anys ençà en diuen *idea stores*: 'magatzems de idees', podríem traduir-ho, si volguéssim obviar la connotació més mercantilista de la paraula *store*, 'botiga'. És clar que potser no caldria obviar-la: les expressions com *estudi de mercat*, *màrqueting*, *supermercats de la cultura* i *clients* no són gens alienes als discursos que fa part de la professió bibliotecària. Sigui com sigui, i tornant al pensament de l'usuari de l'inici, les biblioteques s'imaginarien perfectament a si mateixes en un futur on els llibres físics tinguin un rol secundari, capaces de superar qualsevol crisi de suport, perquè al capdavall el que compta són els continguts. Però potser no està tan clar que el contingut sigui destriable del suport.

Una biblioteca és molt més que una col·lecció de llibres

>> *Lectora
a la Biblioteca
Pere Blasi de
Torroella de Montgrí.*

Llibres enriquits

Fa unes setmanes l'escriptor Fernández-Mallo, autor de la novel·la –per dir-ne d'alguna manera, perquè per a aquest escriptor els gèneres literaris són una limitació– *Nocilla Dream*, explicava en un diari espanyol el seu proper projecte: una reescriptura d'*El hacedor*, de J. L. Borges. «Sortirà», venia a dir, «en paper i en digital. Però en la versió digital hi vull incloure músiques i uns vídeos casolans que estic preparant. Serà ben bé un altre llibre. Com a creador, per a mi, és molt més...», etc. Quan es va presentar l'iPad no varen trigar gens a aparèixer versions enriquides de llibres infantils, llibres espectaculars que en sacsejar-los aconseguïen efectes que cap *pop-up* no pot ni plantejar-se i que deixen embadalida la mainada; llibres, per dir-ho en paraules de Fernández-Mallo, amb valor afeït. Igual que les biblioteques no només són col·leccions de llibres, aquests llibres digitals, si estiguessin editats en un suport físic, duri-

en en una faixa un reclam que diria: «No només és un llibre!». Com si l'*Assassins Creed* o bé el *Grand Theft Auto* s'anunciessin com una novel·la sense text, ni pàgines, ni lletres, com si per prestigiar els jugadors de videoconsola en diguéssim *lectors* de videoconsola.

La desaparició de la novel·la?

Hi ha el debat experiencial sobre si la lectura d'un llibre digital iguala la d'un llibre de paper: els avantatges d'espai i de pes contra la calidesa i l'autonomia. Corre per Internet un vídeo fet amb molta perspiciàcia per la gent de *leerestademoda.com* que anuncia el llibre a la manera de les presentacions tecnològiques: un giny que no es penja mai, que no necessita corrent elèctric i que és 100% reciclable. Però aquest vídeo situa la disquisició entre la idoneïtat dels suports, i pot ser que això no sigui el quid de la qüestió. El llibre de paper no deixa de ser un invent recent. La invenció de la impremta va situar el món

Els bibliotecaris imaginem perfectament que a les biblioteques del futur els llibres tindran un rol secundari

El paper de les biblioteques

Per a les editorials és important la compra de llibres que puguin efectuar les biblioteques, per això s'acostuma a enviar-hi informació detallada de cada llibre i s'hi fan reunions per presentar les noves publicacions. A la xarxa de biblioteques públiques catalanes, incloses les de la Diputació de Barcelona, hi ha 102 exemplars de la novel·la *Cera* a disposició dels usuaris.

Una de les activitats que més acostumen a agradar als escriptors és la participació en clubs de lectura, molts dels quals els organitzen les mateixes biblioteques. En alguns casos es remunera els autors per assistir-hi; en d'altres, no. Depèn en bona mesura dels pressupostos de les biblioteques, que amb la crisi s'han reduït considerablement. *Cera* també va ser objecte de lectura i motiu de trobada de l'escriptor amb els lectors: «A mi m'agrada molt anar a clubs de lectura», reconeix Pajó. «És el que m'agrada més de tot. Jo he sentit coses a lectors de clubs de lectura que m'han sorprès i que m'han ajudat a entendre aspectes de la novel·la».

Les biblioteques i els drets d'autor

L'article 37 de la Llei de la lectura, del llibre i de les biblioteques, de 23 de juny del 2007, preveu que les biblioteques, els museus i els arxius, entre altres, de ciutats que no superin els 5.000 habitants i que no formin part d'institucions docents, «remunerin els autors pels préstecs que realitzin de les seves obres en la quantia que es determini mitjançant real decret». Aquesta polèmica disposició hauria de permetre als escriptors, igual que als músics i altres sectors artístics, percebre de l'Estat o de les comunitats autònomes un percentatge per les seves obres que es deixen en préstec. L'Estat espanyol va haver d'enregar aquesta regulació a instàncies del Tribunal de Justícia Europeu, sobre la base de la directiva 92/100, però la qüestió encara no està tancada.

J. Pujadó

JUDIT PUJADÓ

>> *Joves llegint a la Biblioteca Pere Blasi.*

en l'era moderna i el llibre és una de les icones d'aquesta modernitat; i, entre els llibres, uns de molt peculiars: les novel·les, que van néixer justament amb la impremta i que no sé si tenen gaire futur sobre suport digital. Que s'entengui que no vull dir que perilli la

ficció, ni tan sols la literatura. La poesia, per exemple, no és només que existeixi al marge dels llibres i que sigui molt anterior a la impremta i als llibres, sinó que potser la seva forma més genuïna és la recitada i no pas la impresa o llegida. El cas de la novel·la és diferent, perquè neix cosida a un suport i és en aquest sentit que em sembla raonable suposar que un canvi de suport pot provocar la desaparició d'aquesta art tan particular i que defineix tant Europa i la nostra cultura. Per això la defensa del suport és potser també la defensa d'un món i d'una forma de cultura.

Més que no pas els mateixos bibliotecaris, pot ser que els usuaris identifiquin les biblioteques com un bastió en la defensa d'aquesta art peculiar, d'aquesta manera estranya de conèixer el món que és la novel·la. Si les biblioteques ens anunciem com a llocs on hi ha alguna cosa més que llibres, alguna cosa més que novel·les, és precisament perquè les novel·les es donen per descomptades, perquè surten soles. Al cap i a la fi, la majoria de ciutadans tenen accés a allò de més que ofereixen les biblioteques a través

La defensa del suport és potser també la defensa d'un món i d'una forma de cultura

La retribució als autors per préstec bibliotecari

L'entitat que gestiona el pagament de drets d'autor que es deriven de les còpies de llibres (per fotocòpies) o dels préstecs bibliotecaris a l'Estat espanyol és l'entitat CEDRO, que té entre els seus associats autors i editorials i que liquida anualment un percentatge concret en funció dels llibres publicats, copiats o prestats. Segons les darreres dades de l'organisme, a final del 2009 es van repartir 180.420,18 euros entre 24.000 autors i traductors de l'Estat i d'altres països corresponents als préstecs a biblioteques espanyoles durant el 2008, per part del Ministeri de Cultura, la Comunitat de Madrid, el Govern de Navarra, la Diputació Foral de Guipúscoa i algunes en-

titats o institucions privades, com l'Instituto Cervantes. Segons el comunicat de CEDRO, la recaptació, que ja era previsiblement una de les més baixes d'Europa, encara ha disminuït un 63%. La causa del descens és que el primer any el Ministeri de Cultura es va fer càrrec de la totalitat del pagament corresponent a l'aplicació de la Llei de la lectura, del llibre i de les biblioteques. CEDRO explica que en aquests moments és pràcticament impossible «recaptar pacíficament aquest dret».

D'altra banda, alguns autors i altres sectors implicats han format una plataforma contra el cànon que tira endavant la campanya «No al préstec de pagament en biblioteques». Aquesta entitat recull adhesions des de la xarxa i informa de les diverses activitats que organitzen.

J. Pujadó

de la xarxa. La música, les pel·lícules i les notícies són ofertes a bastament a Internet. No és pas que això no pugui passar amb els llibres, però un llibre no es tria exactament igual que una pel·lícula o un disc, té una litúrgia associada. Com que un llibre ens exigeix un esforç i unes hores de concentració, sembla que és imprescindible dedicar a la tria també una atenció especial. Remenar per les prestatgeries, llegir una sinopsi, tastar una pàgina a l'atzar, deixar-se recomanar, són coses que es fa difícil d'imaginar com es poden fer en un lloc amb tant de soroll, amb tants elements de distracció com és la xarxa. Una biblioteca, com una llibreria, és una avantsala de l'estona de concentració i aïllament que ha de proporcionar la lectura.

No tinc cap dubte que el llibre digital entrarà a les biblioteques públiques. És més, per a determinats continguts -les enciclopèdies, els diccionaris, les guies de viatge o els temaris per a oposicions- aportaran avantatges imbatibles: la usabilitat, l'actualització permanent... Però per altra banda tinc l'esperança que les biblioteques sabran defensar

també el llibre físic, perquè si bé és un requisit adaptar-se als nous temps, també ha de ser una obligació mantenir i conservar les troballes afortunades dels temps més vells.

Blai Gasull és bibliotecari.

>> *Presentació del llibre infantil El sol del forat.*

No tinc cap dubte que el llibre digital entrarà a les biblioteques públiques, però tinc l'esperança que també sabran defensar el llibre físic